

Beythe István

410 évvel ezelőtt 1612. május 3-án hunyt el Németújváron (ma: Güssing, Ausztria) Beythe (Bejthe) István püspök, egyházi író, természettudós, botanikus.

Baranya vármegye Kő helységében született 1532-ben (más forrásban Németújváron, 1530-ban), katolikus családba, 1554-ben tért át a protestáns hitre. Minden valószínűség szerint a tolnai főiskolán tanult Szegedi Kis István reformátor keze alatt. Iskolái után, az akkori szokás szerint, meglátogatta a tudományos külföldet is, de hogy melyik egyetemet, az nem ismert.

1556. március 1-én már Héderváron volt és ő is, mint majdnem minden református pap, pályáját nyolc éven keresztül tanítóskodással kezdte. Előbb Szokolczán, 1559-ben Alsó-Lendván, 1564-ben Sárváron tanított nyolc éven át, majd 1565-ben alsólendvai lelkész lett, a Bánffyak birtokán.

1558. augusztus 27-én nősült, felesége a következő évben meghalt. Másodszor 1561. január 26-án kötött házasságot, két fia született (András, István).

Mint alsólendvai lelkészt hívták meg 1573. júniusában a soproniak magyar hitszónoknak, melyet 1570-ben Sztáray Mihálynak ajánlottak fel, de mégis Beythe volt az első magyar pap Sopronban. Erre a városi számadókönyv a bizonyíték, mely szerint 1574. április 5-én költözött a városba: „István urnak, a helybeli magyar prédikátornak, midőn alkalmaztatott, öt tallér engedélyeztetett az előljárásság áftát és hogy április 11-én a házi bútorait Alsó-Lendváról Sopronba szállító fuvarosok fuvarját kifizették“. Beythe, mivel ekkor már lutheránus pap léte „azon gyanúba keveredett, hogy Kálvin tanához szól“, az ágostai valláshoz buzgón ragaszkodó soproniak azt kívánták, hogy Beythe az ortodox superintendens előtt új vizsgálat alá vesse magát. (Fabó i. m. p. 214.) Ez megtörtént, és Bornemissza püspök megnyugtatta a soproniakat, hogy „a tiszta tant,

vagyis az ágostai hitvallást követi.” (Payr Sándor: A soproni evangélikus egyházközség története. I. köt. Sopron, 1917. p. 129)

Beythe nem sokáig volt soproni magyar lelkész, mert 1576. április 18-tól már Német-Újvárról írt levelet Sopron város tanácsához, mint Batthyány Boldizsár udvari papja. Ebben tudatta velük, hogy ura beleegyezik abba, miszerint Dragoni Gáspár hozzájuk menjen prédikátornak. Tehát Sopronból egyenesen Német-Újvárra ment, itteni lelkeszsége 1576-tól haláláig tartott. Payr így írt erről: a soproni Szentlélek-templom vagy a kis Jakab-kápolna Sopronban „bizonyára szűk tér volt Beythe nagyobbra hivatott tehetségének. Azért nem csoda, hogy a tekintélyes Batthyány Boldizsár hívására Németújvárra költözött át.” (Payr, i. m. p. 129). Ott volt a pozsonyi országgyűlésen ugyanebben az évben, ahol a nádor helyettese mellé került, és segített neki ügyes-bajos dolgok intézésében. 1585-ben a Vas megyei Hegyfalu templomában, a mindkét protestáns felekezet szuperintendensévé választotta, ez a Fertő és a Balaton közti kerületre vonatkozott.

Botanikával valószínűleg már korán foglalkozott, és jó ismerője lehetett hazánk flórájának, mert ő ismertette meg Clusiusszal (Charles de L'écluse) növényeinket, akit a botanikatörténészek a magyar tudományos növénytan megalapítójának tartanak. Hálásan emlékezett meg Clusius arról a segítségről, melyet Beythe nyújtott neki, buzgó, alapos tudású fűvésznak nevezte és az évek során Clusius tényleges munkatársává vált. Felkérésére elkészítette az általa ismert magyarországi növények jegyzékét magyar és latin nyelven. Ezt Clusius Antwerpenben kinyomatta és a „Rariorum Stirpium per Pannoniam” című munkájához köttette hozzá. Beythe műve az első magyar flóraleírásnak tekinthető.

Beythe egymás után írta katekizmusait, teológiai műveit, összesen tízet.

Gombocz Endre szerint nevét nem a hitviták iratai, hanem botanikai tevékenysége és az 1583-as *Stirpium nomenclator pannonicus* növényjegyzéke őrizte meg.

Élete utolsó éveiben már nem látott jól és ettől igen sokat szenvedett. Németújváron (ma: Güssing, Ausztria) hunyt el 1612. május 3-án.

Irodalom:

Csapody István: Clusius magyar mecénása és munkatársai In: Vasi Szemle 1973 (27. évf.) 3. sz.

SOÓ REZSŐ: Faj és alfaj névváltozások, fontosabb auctornév javítások "A magyar növényvilág kézikönyvé"-ben In: Kárpáti Zoltán (szerk.): Botanikai Közlemények, 49. kötet (1961) 1961 / 1-2. sz.

Fabó András Beythe-életrajza nyomán (Beythe István életrajza. Magyar akadémiai értesítő, 1864, p. 210-268.)

Payr Sándor: A soproni evangélikus egyházközség története. I. köt. Sopron, 1917.

Sopron a régi magyar irodalomban Budapest : Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1937

Internet:

<https://tudosnaphtar.kfki.hu/localhost/egyen.php?namenev=beythe&nev5=Beythe+Istv%E1n>

Zvara Edina: Nyugat-dunántúli protestáns lelkészek könyvei a késő humanizmus korában elérhetőség: http://real.mtak.hu/18284/1/Zvara_Nyugat_dunantuli_2013.pdf Letöltés: 2022.04.29.

